

ANNA ADAMOWSKA-KAŁWA

Wydział Teologiczny, Uniwersytet Opolski

Przemoc w rodzinie

Analiza podstawowych pojęć na podstawie współczesnej literatury

1. Próby zdefiniowania przemocy w rodzinie – 2. Rodzaje i formy przemocy

Zjawisko przemocy w rodzinie stanowi niełatwe wyzwanie badawcze. Złożoność tego zjawiska stanowi obszar badawczy dla wielu dyscyplin naukowych. Zagadnienie analizowane jest zwłaszcza przez przedstawicieli psychologii, socjologii, kryminalistyki i pedagogiki. Wszystkie kierunkowe ujęcia naukowe podkreślają intencjonalność przemocy oraz umyślność czynienia szkody drugiemu człowiekowi.

1. Próby zdefiniowania przemocy w rodzinie

Zdefiniowanie terminu „przemoc” jest niezwykle trudne i problematyczne, gdyż rzetelna definicja winna być precyzyjna, a ponadto winna uwzględniać zarówno rodzaj, skutki, jak i intencje stosującego przemoc. Z drugiej strony definicja obejmująca zasięgiem wszystkie powyższe przejawy staje się zbyt ogólna i mało przydatna w praktyce.

Przemoc bardzo często utożsamiana jest z agresją, choć obydwa pojęcia mają zupełnie inne znaczenie. Dorota Kubacka-Jasiecka stwierdza, że „pojęcie agresji należy do teorii psychologii, natomiast pojęcie przemocy ma wyraźny kontekst społeczno-kulturowy, a także kontekst normatywny – odwołuje się do sfery wartości, moralności, etyki, prawa”¹.

¹ D. KUBACKA-JASIECKA, *Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*, Warszawa 2010, s. 332.

Rozróżnienie tych pojęć można sprowadzić do celu działania sprawcy. Agresja jest działaniem zwróconym przeciwko innym osobom, przedmiotom, zmierzającym do wyrządzenia szkody, reakcją emocjonalną na sytuację. Działania o charakterze przemocy cechuje wymuszanie zachowań pożądaných przez sprawcę przemocy przy jednoczesnym braku możliwości obrony ze strony osoby pokrzywdzonej.

W piśmiennictwie polskim znajdziemy szereg definicji, które obejmują swoim opisem kryteria charakteryzujące to zjawisko. Według Ewy Kowalewskiej-Borys przemoc w rodzinie jest

złem w bardzo inteligentnej postaci, świadomego nadużywania siły i autorytetu sprawcy (...) wobec słabszego bez jego zgody lub za zgodą pozorną, wymuszoną, która *de facto* świadomą i dobrowolną zgodą nie jest².

Autorka pomaga w ten sposób zrozumieć istotę przemocy w rodzinie. Definicja Ireny Pospiszyl, według której przemoc to

wszystkie nieprzypadkowe akty naruszające osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich³,

należy do najczęściej używanych. W sformułowanej przez siebie definicji koncentruje się zarówno na skutkach zachowania sprawcy przemocy, społecznych wzorach, jak i intencjach stosowania przemocy.

Z kolei Jadwiga Mazur w swojej publikacji przytacza definicję przemocy opracowaną przez Wandę Sztander. Autorka zaznacza, że podporządkowanie ofiary jest głównie zamierzeniem sprawcy. Za przemoc rozumie ona

takie działania, które niezależnie od formy upośledzają ostatecznie moc kogoś, kto jest obiektem. Taki też jest cel przemocy, czyniącej z człowieka istotę bezwolną⁴.

Definicja ta podkreśla kondycję psychofizyczną sprawcy i ofiary przemocy.

Do skutków, jakie niesie ze sobą przemoc, odwołuje się również definicja przemocy według Joachima Kondzieli. Akcentuje się w niej zahamowanie rozwoju ofiary:

² E. KOWALEWSKA-BORYS, *Problematyka przemocy w rodzinie*, Warszawa 2012, s. 14.

³ I. POSPISZYL, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, s. 16.

⁴ J. MAZUR, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002, s. 13.

przemoc to wywieranie wpływu na innych ludzi, w wyniku którego ich aktualny poziom rozwoju somatycznego i duchowego jest mniejszy niż potencjalny poziom tego rozwoju⁵.

Z kolei Anna Lipowska-Teutsch reprezentuje pogląd, w którym określa to zjawisko jako

zespół atakujących, nadzorujących i kontrolujących zachowań, obejmujących przemoc fizyczną, przemoc seksualną i przemoc emocjonalną. Jest to spójna całość, ciąg zachowań o charakterze zamierzonym i instrumentalnym, których celem jest zniewolenie ofiary, wyeliminowanie jej suwerennych myśli i działań, podporządkowanie jej żądaniom i potrzebom sprawcy⁶.

Autorka uważa, że sprawca z rozmysłem wybiera czas i miejsce ataku, aby być jak najbardziej skutecznym.

Natomiast Jerzy Mellibruda w swoich rozważaniach twierdzi, że

przemoc to działanie lub zaniechanie dokonywane w ramach rodziny przez jednego z członków rodziny przeciwko pozostałym z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi sił lub władzy, godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a przede wszystkim w ich życie lub zdrowie (fizyczne lub psychiczne), które powoduje u nich szkody lub cierpienie⁷.

Definicja ta uwzględnia intencjonalność, rodzaj zachowania i jego skutki. Można by ją uznać za adekwatną do omawianej problematyki.

Definicję przemocy zawiera też ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Ustawa ta jest w Polsce najważniejszym aktem prawnym i definiuje przemoc w rodzinie jako

jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, netykalność cielesną, wolność,

⁵ J. KONDIĘLA, *Badania nad pokojem. Teoria i jej zastosowanie*, Warszawa 1974, s. 62.

⁶ A. LIPOWSKA-TEUTSCH, *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, Warszawa 1998, s. 12.

⁷ J. MELLIBRUDA, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, Warszawa 2009, s. 10.

w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą⁸.

Definicją posługuje się wielu przedstawicieli służb działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W precyzyjny sposób zwraca uwagę na szereg elementów związanych z prawami i dobrami osobistymi, których naruszenie grozi konsekwencjami prawnymi.

Dla potrzeb niniejszego artykułu przytoczyć warto również definicję, którą posługuje się Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego:

przemoc to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody⁹.

Zgodnie z tą definicją przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

- jest intencjonalna – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary;
- siły są nierównomierne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą, ofiara jest słabsza, a sprawca silniejszy;
- narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary;
- powoduje cierpienie i ból – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody; doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Podsumowując istotne treści zawarte w definicjach przemocy w rodzinie, można stwierdzić, że w swej różnorodności ujęć wszystkie one określają zjawisko przemocy jako źródło krzywdy, upokorzenia i cierpienia, a jedną z charakterystycznych cech tego zjawiska jest dysproporcja sił między osobą stosującą przemoc a osobą jej doznającą. Przemocy towarzyszy relacja zależności, a problem tkwi w jej świadomym wykorzystaniu. Dysproporcja sił i intencja są więc czynnikami, które odróżniają agresję od przemocy.

⁸ Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015 r. poz. 1390).

⁹ Oficjalna strona internetowa Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, <http://www.niebieska linia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje>, (24.09.2017).

2. Rodzaje i formy przemocy

Tworząc definicje przemocy, autorzy różnią się odnośnie do niektórych aspektów tego pojęcia. Wszyscy są jednak zgodni w określaniu form przemocy. W literaturze przedmiotu występują cztery rodzaje przemocy: fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna.

Przemoc fizyczna jest rozumiana jako naruszenie nietykalności fizycznej. Jadwiga Mazur twierdzi, iż są to

nieprzypadkowe obrażenia poniesione w wyniku przemocy ze strony sprawcy, z którym ofiara pozostaje w relacji bliskości; stosowanie przymusu z użyciem przewagi fizycznej do podejmowania decyzji i działań niewygodnych i krzywdzących w odczuciu ofiary¹⁰.

Zdaniem Jadwigi Mazur, przemoc fizyczna obejmuje wiele form zachowania, które występują w postaci czynnej i biernej. Do czynnej formy przemocy fizycznej zaliczamy: bicie, kopanie, drapanie, zadawanie ran ciętych, duszenie, popychanie, szarpanie, usiłowanie i popełnienie zabójstwa. Bierna postać przemocy przejawia się w zakazach ograniczających drugą osobę poprzez utrudnienie dostępu do jedzenia, snu, załatwiania potrzeb fizjologicznych. Formy przemocy fizycznej obejmują również skutki w postaci uszkodzenia ciała oraz wskazania do konsultacji lekarskiej¹¹.

Kevin Brown i Martin Herbert proponują wykaz dolegliwości z podziałem na:

- mniej poważne – rzadkie i mniej dolegliwe incydenty stosowania przemocy fizycznej, seksualnej lub psychicznej, powodujące niewielkie urazy lub niepozostawiające żadnych długotrwałych skutków, np. obrażenia obejmujące niewielki obszar ciała, dotyczące skóry, takie jak: nieznaczne zadrapania, sińce, niewielkie oparzenia i ślady uderzeń;
- umiarkowanie poważne – częstsze incydenty poważniejszej natury, jednak nie zagrażające życiu i bez poważnych późniejszych następstw; np. poważniejsze obrażenia większego obszaru ciała, także podskórne, jak: rozległe sińce, rozległe ślady uderzeń, skaleczenia i zmiżdżenia, niewielkie wybroczyny, niewielkie oparzenia;
- bardzo poważne – ciągle lub bardzo częste maltretowanie lub mniej częste incydenty z bardzo poważnymi okaleczeniami fizycznymi i psy-

¹⁰ Por. J. MAZUR, *Przemoc w rodzinie*, s. 41–42.

¹¹ *Tamże*, s. 41.

chicznymi, np.: rozległe i głębokie uszkodzenia tkanek, złamania kości, wylewy podskórne, głębokie oparzenia, uszkodzenia narządów wewnętrznych;

- zagrożenie życia – przypadki długotrwałych lub bardzo poważnych obrażeń psychicznych i fizycznych, które mogą doprowadzić do realnego zagrożenia życia, np. obrażenia będące skutkiem celowego i ciągłego maltretowania fizycznego, które mogą doprowadzić ofiarę do śmierci lub stać się bezpośrednią przyczyną śmierci¹².

Przemoc psychiczna oznacza

sprawowanie przez sprawcę psychologicznej kontroli nad ofiarą, wskazuje, że krzywdzenie ofiary może się dokonywać za pomocą oddziaływań psychologicznych, oraz zwraca naszą uwagę na uszkodzenia psychiki spowodowane przez przemoc¹³.

Do takich zachowań należy: wyśmiewanie, krytykowanie, wyzywanie, poniżanie, wmawianie choroby psychicznej, narzucanie własnych poglądów, kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami.

Wanda Badura-Madej i Agnieszka Dobrzyńska-Mesterhazy piszą, że

przemoc psychiczna zawiera przymus i groźby, zastraszanie, emocjonalne wykorzystywanie, za które uważa się: oskarżanie, upokarzanie, poniżanie, obwinianie i manipulowanie poczuciem winy, wyzwicka, wmawianie choroby psychicznej, odmawianie współżycia seksualnego, izolowanie poprzez kontrolowanie kontaktów z innymi, zabranianie korzystania z telefonu, samochodu itd., zakaz opuszczania domu, oskarżanie o spowodowanie przemocy, zaprzeczanie i minimalizowanie przemocy, wykorzystywanie dzieci do sprawowania kontroli, np. wzbudzanie poczucia winy za domniemanie niewywiązywanie się z roli rodzicielskiej, porywanie dzieci i przetrzymywanie ich, groźby pozbawienia władzy rodzicielskiej, wrogie nastawianie dzieci wobec matki/ojca, wykorzystywanie pozycji mężczyzny, np. traktowanie partnerki jako służącej, podejmowanie ważnych decyzji bez równego udziału drugiej osoby, sztywne definiowanie ról mężczyzny/kobiety, zachowanie jak pan domu, finansowe wykorzystywanie: zabieranie pieniędzy, kontrola ich wydawania, wydzielanie zbyt małych kwot na utrzymanie i inne. Przemoc psychiczna może też polegać na niszcze-

¹² K. BROWNE, M. HERBERT, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, tłum. M. Babiuch, Warszawa 1999, s. 25–26.

¹³ J. MELLIBRUDA, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, s. 22.

niu przedmiotów, mających jakąś wartość dla ofiary, i celowej agresji wobec ulubionych zwierząt domowych¹⁴.

Z doświadczenia zawodowego autorki niniejszego opracowania wynika, iż przemoc psychiczna jest trudna do określenia. Nie można jednoznacznie sklasyfikować przemocy psychicznej, ponieważ zdarza się, że to, co jest krzywdą dla jednej osoby, dla innej jest nic nie znaczącym wydarzeniem. Konsekwencją tego rodzaju przemocy mogą być bardzo rozległe urazy psychiczne.

Przemoc seksualna to

zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowanie aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania o jej zgodę lub gdy obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły fizycznej, ale także na groźbach użycia siły lub emocjonalnym szantażu. Przemoc seksualna współwystępuje z fizycznym i psychicznym znęcaniem się¹⁵.

Jadwiga Mazur uważa, że przemoc seksualna narusza nie tylko granice psychologiczne człowieka, ale również jego sferę intymności¹⁶. Nadużycia seksualne często bywają zatajane, a przyczyną takich zachowań jest wstyd, lęk przed urazem wtórnym czy strach przed odrzuceniem przez środowisko.

Definicja przemocy ekonomicznej zakłada celowe ograniczanie partnerowi dostępu do wspólnych zasobów finansowych, utrudnia dostęp do pracy w celu uzależnienia od siebie lub uzyskania kontroli. Potwierdza to w swoim opracowaniu Jagoda Tracz-Drał:

o przemocy ekonomicznej mówimy wtedy, gdy jej sprawca używa pieniędzy albo innych wartości materialnych dla zaspokojenia potrzeby władzy i kontroli partnera lub przerzuca na niego odpowiedzialność za koszty utrzymania domu. Sprawca wykorzystuje uzależnienie partnera od swoich dochodów lub majątku do znęcania się. Często praktyką jest podejmowanie przez sprawcę działań uniemożliwiających ofierze dostęp do konta bankowego, wydzielanie i kontrola wydatków oraz utrudnianie podjęcia pracy lub podejmowanie działań powodujących jej stratę. Sprawca uzależnia przekazanie środków finansowych na utrzymanie rodziny od spełnienia jego warun-

¹⁴ W. BADURA-MADEJ, A. DOBRZAŃSKA-MESTERHAZY, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Kraków 2000, s. 15.

¹⁵ *Tamże*, s. 15.

¹⁶ J. MAZUR, *Przemoc w rodzinie*, s. 51.

ków i poprzez szantaż zmusza partnera do uległości i posłuszeństwa. Przemocą ekonomiczną jest też kontrolowanie dostępu do opieki zdrowotnej, zatrudnienia, edukacji, wyłączenie z podejmowania decyzji finansowych, brak uprawnień do posiadania, korzystania oraz rozporządzania rzeczami z zakresu prawa własności¹⁷.

W piśmiennictwie każda z form przemocy jest analizowana oddzielnie, ale wszystkie są ze sobą powiązane. Tak szerokie ujęcie problemu przemocy w rodzinie pozwala wyodrębnić mniej powszechne rodzaje przemocy w rodzinie, jak np. zaniedbanie. Zaniedbanie rozumiane jest jako

niezapewnienie lub uniemożliwienie zaspokajania potrzeb jednostce zależnej, jest zjawiskiem obejmującym całą skalę zachowań¹⁸.

Według Ireny Pospiszyl najczęściej stosowany podział przyjmuje jako kryterium efekt zachowania, wyróżniając zaniedbania fizyczne i psychiczne. Zaniedbanie fizyczne to brak należytej opieki, w tym lekarskiej, a także wszelkie inne zaniedbania fizyczne ofiary. Jest to szczególnie dotkliwe dla dzieci oraz dla osób zależnych od opieki domowników. Zaniedbanie psychiczne obejmuje: obojętność, nieokazywanie pozytywnych uczuć, lekceważenie emocjonalne, lekceważenie psychicznych potrzeb ofiary¹⁹.

Często stosowany podział odwołuje się do formy aktywności krzywdziciela. Rozróżnia się wtedy zaniedbania pasywne – tzn. związane z zaniechaniem działania, i zaniedbanie aktywne – obejmujące szkodliwe formy działania. Jednym z klasycznych przykładów zaniedbania aktywnego jest przeniesiony zespół Münchhausena, przejawiający się przypisywaniem dziecku objawów rzekomej choroby albo aktywne ich wywoływanie. Syndrom Münchhausena

jest zaburzeniem psychicznym dorosłych osób, szczególną formą maltretowania dzieci. Nieprawidłowa relacja emocjonalna łączy przeważnie matkę i jej dziecko. Pozornie opiekuńcza i kochająca matka w rzeczywistości nie akceptuje swojego dziecka. Odczuwa wewnętrzną potrzebę postrzegania go przez innych jako osobę dotkniętą chorobą. Zainteresowanie i współczucie należne rodzinom prawdziwie chorych dzieci stanowi dla niej rodzaj nagrody psychologicznej. Matka wyzwala

¹⁷ https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/135/plik/ot-639_do_internetu.pdf, (30.09.2017).

¹⁸ I. POSPISZYL, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994, s. 114.

¹⁹ *Tamże*, s. 116.

u ofiary objawy chorobowe, np. przez podawanie trucizny, głodzenie, wywoływanie infekcji, duszenie do utraty przytomności, a w łagodniejszych postaciach opowiadanie lekarzowi wymyślonych objawów choroby lub fabrykowanie nieprawidłowych wyników badań²⁰.

Biorąc pod uwagę powyższe uściślenia, klasyfikacja form przemocy jest dość trudna, ponieważ wraz z dokonywaniem się zmian w społeczeństwie zmieniają się również struktury teoretycznych podziałów przemocy. Zasadnym wydaje się jeszcze zasygnalizowanie podziału według Jerzego Mellibrudy, który dokonuje rozróżnienia przemocy ze względu na emocjonalne aspekty zachowania sprawcy. Są nimi przemoc „gorąca” i przemoc „chłodna”. U podstaw przemocy „gorącej” leży duża impulsywność sprawcy, przejawiająca się furią, czyli dynamicznym i nalałowanym gniewem zjawiskiem pęknięcia tamy emocjonalnej, uruchamiającym agresywne zachowanie.

Furia jest wybuchem skumulowanych i niemożliwych do powstrzymania uczuć złości lub wściekłości. Towarzyszy jej pragnienie wywołania cierpienia i spowodowania jakichś szkód. Przemoc „gorącą” mogą powodować negatywne i intensywne przeżycia związane z frustracją, z zablokowaniem jakichś dążeń, z niespełnieniem pragnień i oczekiwań. Pojawia się również jako reakcja na stres, która nie zostaje powstrzymana, i kieruje się przeciw członkowi rodziny. Znaczącym czynnikiem bywa przekonanie sprawcy o niezdolności ofiary do obrony i poczucie własnej bezkarności. Najczęściej słabość ofiary wynika z przewagi fizycznej sprawcy i okoliczności, w których sprawca uzyskuje władzę psychiczną. Przemoc „chłodna” wydaje się być znacznie spokojniejsza, ale zdarza się, że spokój ten jest tylko pozorny. Emocje sprawcy są przez niego tłumione i kontrolowane. Ten rodzaj nadużycia w stosunku do ofiary polega na realizowaniu przez sprawcę specyficznego scenariusza zapisanego w jego umyśle, a czasem również w obyczajach i kulturze środowiskowej. Osoba, którą charakteryzuje taki model przemocy, zmierzając do jakiegoś celu, jest gotowa wtargnąć na terytorium psychiczne swego dziecka lub partnera. Najczęściej znajduje dla swojego zachowania i strategii działania usprawiedliwienie – nawet wówczas, gdy zdaje sobie sprawę z cierpienia, które spowodowała. Przemoc „chłodna” bywa narzędziem oddziaływania zmierzającego do wzniosłych celów, które uzasadniają bolesne dla bliskiej osoby środki²¹.

²⁰ D. BERENT, A. FLORKOWSKI, P. GALECKI, *Przeniesiony Zespół Münchhausena*, „Dziecko Krzywdzone” (2011), nr 2, s. 95–103.

²¹ J. MELLIBRUDA, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, s. 13–15.

Warto przytoczyć również koncepcję Kevina Browne'a i Martina Herberta, którzy wyodrębniają następujące typy przemocy w rodzinie:

- dwa typy przemocy, której sprawcami są dorośli – przemoc wobec małżonka, przemoc wobec dziecka;
- dwa typy przemocy, której sprawcami są dzieci – przemoc wobec rodziców, przemoc wobec rodzeństwa;
- jeden typ, w którym sprawcami mogą być i dorośli, i dzieci – przemoc wobec osób w podeszłym wieku²².

Wnikliwa analiza literatury przedmiotu pozwala na aktualizację zróżnicowania podmiotowego przemocy w rodzinie. Wyróżnić więc możemy: przemoc wobec dziecka, przemoc w relacjach partnerskich oraz przemoc wobec osób starszych.

Przemoc wobec dzieci przejawia się przez

wszelkie zachowania osoby bliskiej, w szczególności rodzica lub opiekuna, wykraczające poza społeczne zasady i standardy postępowania z dzieckiem, a godzące w jego zdrowie, rozwój i wolność²³.

Dorota Kubacka-Jasiecka uważa, że przemoc wobec dzieci jest często powiązana z przemocą w rodzinie. Dzieci matek maltretowanych stają się częściej ofiarami przemocy. Dziecko, które jest świadkiem przemocy w rodzinie, staje się dzieckiem krzywdzonym i prezentuje takie same objawy jak dziecko – bezpośrednia ofiara²⁴. Przemoc wobec dzieci może przyjmować postać fizyczną, emocjonalną, zaniedbania, braku troski i seksualną.

Analizując problem przemocy w relacjach partnerskich, Ewa Kowalewska-Borys uważa, że nie bez znaczenia pozostaje fakt pewnego rodzaju dziedzictwa kulturowego. Bierność, posłuszeństwo i zależność, promowane w tradycyjnym wychowaniu dziewczynek, stają się przeszkodą w skutecznej samoobronie w sytuacjach nadużyć fizycznych, emocjonalnych czy seksualnych. Kobiety bite często szukają winy w sobie, a przemocy starają się uniknąć, modyfikując swoje zachowanie²⁵. W tej kategorii możemy rozróżnić przemoc: fizyczną, psychiczną, seksualną i ekonomiczną.

²² K. BROWNE, M. HERBERT, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, s. 22.

²³ J. RÓŻYŃSKA, *Niezbędnik nauczyciela*, Warszawa 2013, s. 23.

²⁴ D. KUBACKA-JASIECKA, *Interwencja kryzysowa*, s. 347.

²⁵ E. KOWALEWSKA-BORYS, *Problematyka przemocy w rodzinie*, s. 31.

Przemoc wobec osób starszych może występować jako „akt popełniony lub też jako zaniechanie działania”²⁶. Przemoc wobec osób starszych jest już bardzo poważnym problemem społecznym, choć statystyki wciąż nie odzwierciedlają tego zjawiska w rzeczywistości. Wobec tej grupy rozpoznawane są formy przemocy: fizycznej, psychicznej, zaniedbania i przemocy ekonomicznej.

*

W oparciu o powyższe refleksje można stwierdzić, że przemoc w rodzinie zaburza wyobrażenia o spokojnych, bezpiecznych warunkach domowych. Pogłębione analizy potwierdzają, że przemoc w rodzinie jest trudnym problemem nie tylko naukowym, ale i społecznym. Spośród wielu dostępnych publikacji w niniejszym artykule wyodrębniono te, które komplementarnie opisują problematykę. Powyższy przegląd potwierdza, że obszarem priorytetowym jest dalsze pogłębianie badań i uściślanie definicji przemocy w rodzinie poprzez łączenie różnych perspektyw: prawnej, psychologicznej, społecznej i moralnej. Każda z tych perspektyw pozwala bowiem dostrzec inne aspekty i daje szansę głębszego poznania tego „interdyscyplinarnego” zjawiska.

*

Literatura

- BADURA-MADEJ W., DOBRZAŃSKA-MESTERHAZY A., *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Kraków 2000.
- BERENT D., FLORKOWSKI A., GALECKI P., *Przeniesiony Zespół Münchhausena*, „Dziecko Krzywdzone” (2011), nr 2, s. 95–103.
- BROWNE K., HERBERT M., *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, tłum. M. Babiuch, Warszawa 1999.
- HALICKA M., *Ludzie starzy jako ofiary przemocy*, Białystok 2010.
- KONDIELA J., *Badania nad pokojem. Teoria i jej zastosowanie*, Warszawa 1974.
- KOWALEWSKA-BORYS E., *Problematyka przemocy w rodzinie*, Warszawa 2012.
- KUBACKA-JASIECKA D., *Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*. Warszawa 2010.
- LIPOWSKA-TEUTSCH A., *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, Warszawa 1998.
- MAZUR J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002.

²⁶ M. HALICKA, *Ludzie starzy jako ofiary przemocy*, Białystok 2010, s. 2.

MELLIBRUDA J., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, Warszawa 2009.

POSPISZYL I., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994.

POSPISZYL I., *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999.

Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015 r. poz. 1390).

<http://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy/definicje>, (24.09.2017).

https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/135/plik/ot-639_do_internetu.pdf, (30.09.2017).

*

Streszczenie: Przedmiotem artykułu są wybrane zagadnienia dotyczące problematyki zjawiska przemocy w rodzinie. Na podstawie najnowszej polskiej literatury przedstawiono definicje przemocy w rodzinie, wyjaśniono podstawowe terminy w nich zawarte. W drugim punkcie opisano główne rodzaje i typy stosowanej przemocy.

Słowa kluczowe: przemoc w rodzinie, rodzaje przemocy w rodzinie, formy przemocy w rodzinie.

Abstract: Violence in the family. Basic analysis of concepts on basis of contemporary literature. The subject of this article is selected issues relating to the phenomenon of domestic violence. According to contemporary Polish literature, the definitions of domestic violence, and the basic terms included in them are explained. The second section describes the main types and forms of violence.

Keywords: family violence, types of domestic violence, forms of domestic violence.